

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

У статті проаналізовано використання інтерактивних методів навчання при викладанні дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», розкрито принципи та педагогічні умови використання інтерактивних технологій у системі підготовки майбутнього вчителя-філолога.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, навчальний процес, діалогічна взаємодія.

Нині, в умовах розбудови державності, національного відродження, гуманізації та гуманітаризації суспільства, докорінно мають змінитися орієнтації в галузі освіти, які відповідали б міжнародним стандартам. Сьогодні в освіті відчутні пріоритети загальнолюдських цінностей. Нова освітня філософія спрямована на формування інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу особистості, утвердження здібностей індивідів через удосконалення вмінь ефективного оперування мовленням і мовленнєвими знаннями, зокрема стилістичними, текстотворчими, риторичними. Ідеться, насамперед, про формування й розвиток у студентів комунікативних навичок, необхідних для успішного мовного спілкування у сфері професійної діяльності, під якою розуміють «здатність фахівця відповідати вимогам професії (на рівні еталонних норм) та демонструвати належні особисті якості в ситуаціях професійного спілкування, мобілізуючи для цього знання фахової термінології, вміння та навички використовувати з точністю і лінгвістичною правильністю терміни в усному і писемному професійному мовленні, ґрунтуючись на власній внутрішній мотивації та досвіді, усвідомлюючи необхідність самовдосконалення та саморозвитку» [1, 6]. Ці та інші професійні характеристики мають знайти відповідне місце у професіограмі фахівця.

Якість отриманої освіти все більше залежить від рівня усвідомлення самими студентами необхідності добре вчитися. Процес навчання складається з діяльності педагога і діяльності студента та має двобічний характер, тобто неможливий без їхньої дидактичної єдності. У навчанні поєднуються когнітивні (вступати в змістовий діалог чи дискусію, ставити питання, обґрунтовувати його розуміння, робити висновки), комунікативні (вміння професійно володіти мовними засобами у процесі комунікації), креативні (виявляти гнучкість розуму, фантазії, натхнення). «Формування особистості та її становлення відбувається у процесі навчання, коли дотримуються певних умов: створення позитивного настрою для навчання, відчуття рівного серед рівних, забезпечення позитивної атмосфери в колективі для досягнення спільних цілей, усвідомлення особистістю цінності колективно зроблених умовиводів» [8, 42].

Значно вищий рівень ефективності має організація навчальної діяльності, при якій навчальний процес повинен бути побудований у такий спосіб, щоб значну частку відповідальності за результати навчання перебирали на себе студенти. Для багатьох з них такий підхід є дещо незвичним, оскільки переважає інертне ставлення до навчання, небажання систематично працювати. На наш погляд, низька мотивація до вивчення мови є однією з причин пасивності студентів на заняттях. Подальший розвиток індивідуального мовлення індивіда, майстерне учіння й навички, доцільне використання мовних засобів у різних життєвих ситуаціях із дотриманням мовленнєвого етикету, можливе лише за умови його усвідомленого ставлення до навчання.

Вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» покликана сформувати у студентів: а) потребу знати сучасну українську мову й досконало володіти нею в усіх сферах суспільного життя; б) мовну компетенцію майбутніх фахівців, тобто практичних навичок оволодіння нормами літературної мови, культурою мови; в) уміння користуватися лінгвістичними словниками різного типу; г) навички оперування фаховою термінологією, редагування та переклад текстів наукового та офіційно-ділового стилів.

Досягненню поставлених завдань допоможе використання різних методів навчання, які дадуть можливість реалізувати комунікативний, пізнавальний, творчий, естетичний потенціал, що є динамічними домінантами розвитку і саморозвитку особистості.

Науковці стверджують, що вся система ставлення людини до інших людей реалізується в спілкуванні. Викладач засобами спілкування організовує діяльність студентів. Навчальне спілкування передбачає постійну активність усіх суб'єктів, які не просто сприймають повідомлення і певним чином реагують на нього, а прагнуть висловити своє ставлення до повідомлюваного. Отже, спілкування сприймається студентами як мета їхньої діяльності. Для викладача це спілкування є навчальним, бо воно планується, організовується з метою формуван-

ня, закріплення у студентів навичок та вмінь з усіх видів мовленнєвої діяльності. Сучасний педагог повинен вдало поєднувати елементи інноваційних, інтерактивних технологій з традиційними формами і методами організації навчально-виховного процесу.

«Сам термін «метод навчання» по-різному розглядається в наукових дослідженнях, це вказує на різноманітність підходів науковців до дослідження сутності методів навчання і намір їхнього описання через одну або декілька існуючих ознак. Методи навчання – це засоби взаємопов'язаної діяльності викладача і студентів, які спрямовані на оволодіння студентом знаннями, вміннями та навичками, на його виховання і розвиток в процесі навчання» [5, 387].

На сучасному етапі на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) навчально-виховний процес застосовує модель навчання, яка будується на діалогових формах спілкування. Такою моделлю є інтерактивне навчання. «Інтерактивне навчання означає учіння (стихийне чи спеціально організоване), основане на взаємодії викладача і студентів» [3, 13].

Дослідження, проведені Національним тренінговим центром (США) показують, що «найвищого рівня засвоєння матеріалу можна досягти при використанні інтерактивних методів навчання (50% – дискусії, 75% – практика через дію, до 90% – при навчанні інших чи безпосередньому застосуванні вивченого), найнижчі результати дають лекція (5%) та читання (10%)» [2, 13-14]. Ці дані цілком підтверджуються дослідженнями Х. Майхнер. На її думку, «людина у процесі пасивного сприйняття запам'ятовує 10% того, що прочитала, 20% того, що почула, 30% того, що побачила, 50% побаченого та почутого, а при активному сприйнятті у пам'яті зберігається 80% того, що говорять самі, і 90% того, що роблять або створюють самостійно» [4, 35].

Таким чином, сьогодні склалися сприятливі умови для використання інноваційних технологій навчання (методи активного навчання), оскільки вони значно поліпшують запам'ятовування матеріалу, сприяють його ідентифікації і цілеспрямованій практичній реалізації. Саме тому серед традиційних форм та методів на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) все частіше використовуються інтерактивні методи навчання.

О. Січкарук розглядає інтерактивні методи як «методи, в основі яких лежить спілкування. Воно має чітко визначену тему, мету, дидактичне завдання» [8, 18].

Цієї ж точки зору в практиці своєї роботи дотримуються О. Пометун та Л. Пироженко, розглядаючи інтерактивні методи як «спеціальну форму організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачену мету – створити комфортні умови для навчання, за яких той, хто навчається, відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність» [7, 8].

Суть інтерактивного навчання, як стверджують Н. Побірченко та Г. Коберник, полягає в тому, що «навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учасників навчального процесу: учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання» [6, 9].

Аналіз дидактичної і методичної літератури показує, що до основних ознак інтерактивного навчання можна віднести: діалогічність, рівноправну взаємодію студентів і викладача, атмосферу успішності, свідоме регулювання і активізацію своєї поведінки, формування пізнавальної самостійності студентів. Крім того, інтерактивні методи на занятті з української мови (за професійним спрямуванням) сприяють розвитку комунікативних здібностей студента, що допомагає знімати психологічні бар'єри, демократично спілкуватися один з одним, установлювати сприятливий психологічний клімат у групі, критично й творчо мислити, приймати правильні рішення.

Більшість науковців поділяють інтерактивні методи на два види: групові (робота в парах, трійках тощо) та фронтальні («мозковий штурм», дискусія та інші). Проте О. Січкарук [8] займає іншу позицію. Автор розрізняє інтерактивні методи, в опрацюванні яких активну участь бере педагог (лекції з включеними бесідами, дискусіями, проблемні лекції, інтерактивні семінари, консультації, сайт-курси), та інтерактивні методи за участю лише студентів (бесіди, дискусії, круглі столи, «мозковий штурм», ділові ігри).

Використання інтерактивних технологій на заняттях пов'язане зі зміною психології викладача, принципів і навичок проведення занять, що викликає певні труднощі. Тому науковці пропонують технологію поетапного впровадження інтерактивного навчання. Педагог повинен опанувати такими методами, вмiло вводити їх у практику проведення занять, використовуючи при цьому ігрові ситуації, елементи дискусій тощо.

У свою чергу, П. Шевчук і П. Фенрих вважають, що «інтерактивне навчання включає в себе шість етапів, кожен з яких є важливим у процесі засвоєння знань та набутті навичок:

Етап 1. Визначення потреб адресатів у навчанні – незалежно від того, чи це давно відомі нам слухачі, чи кимось створена, незнайома викладачеві навчальна група, чи врешті-решт група, котра тільки повинна бути створена в результаті інформаційно-рекламних заходів.

Етап 2. Визначення мети навчання, або інакше кажучи, – суми результатів, яких хочемо досягнути, завдяки проведеним заняттям.

Етап 3. Створення концепції навчання, тобто формування суми знань та інформації, які подаються на заняттях, а також пакету вмінь, на основі яких повинні потренуватися учасники – на цьому етапі слід розглядати навчання як однорідну, взаємопов'язану цілісність.

Етап 4. Підбір методів навчання, котрі найкраще відповідають визначеним цілям, а також пристосовані до характеру та можливостей учасників навчання.

Етап 5. Аналіз та підготовка необхідних ресурсів, з допомогою яких проводитиметься заняття: компетентні викладачі, навчальні приміщення, технічні засоби навчання, методичні, навчальні та інформаційні матеріали тощо.

Етап 6. Створення кінцевого варіанту навчальної програми – загальна тривалість заняття та окремих його частин, визначення тривалості та кількості перерв, уточнення принципів співпраці усіх викладачів, які проводять навчання» [9, 28].

Отже, використання сучасних інноваційних технологій інтерактивного навчання у навчальному процесі вищих навчальних закладів, зокрема при вивченні української мови (за професійним спрямуванням), створює умови для розвитку індивіда та допомагає досягти високого інтелектуального рівня студентів, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, можливістю думати, творити. Адже тільки уміле проектування освітнього процесу приводить до формування толерантності в українському демократичному суспільстві. Великою мірою це залежить від педагогічної майстерності викладача, зокрема від прояву його особистої толерантності в освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Вікторова Л.В. Формування професійно-термінологічної компетентності лікарів ветеринарної медицини: Методичні рекомендації / Л.В. Вікторова – К., 2007. – 50 с.
2. Гриджук О.Є. Використання інтерактивних методів навчання у викладанні дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» / О.Є. Гриджук // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2003. – №19-21. – С. 13-17.
3. Кларин М.В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта / М.В. Кларин // Педагогика. – 2000. – №7. – С. 12-18.
4. Майхнер Х. Е. Корпоративные тренинги / Х. Е. Майхнер. – М.: ЮНИТИ, 2002. – 354 с.
5. Петрук В.А., Андрущенко Н.О., Прозор О.П. Ретроспективний аналіз інноваційних методів навчання / В.А. Петрук, Н.О. Андрущенко, О.П. Прозор // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2008. – №4. – С. 127-131.
6. Побірченко Н., Коберник Г. Интерактивне навчання в системі освітніх технологій / Н. Побірченко, Г. Коберник // Початкова школа. – 2004. – №10. – С. 8-10.
7. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод.- посіб. / за ред. О.І. Пометун. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
8. Січкарук О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: навчально-методичний посіб. / О. Січкарук. – К.: Таксон, 2006. – 87 с.
9. Шевчук П., Фенрих П. Інтерактивні методи навчання: навч. посіб. / за заг. ред. П. Шевчука і П. Фенриха. – Щецин: Вид-во WSAP, 2005. – 170 с.

Summary. In the article the using of interactive methods in teaching of subject «Ukrainian language (of professional direction)» are analyzed, the principles and pedagogical conditions of interactive technologies using while preparing of future philologist teachers are described.

Key words: *interactive methods of teaching, educational process, dialogical cooperation.*

Отримано: 19.09.2012 р.